

Een schepje er bovenop

In de zomer van 1976 ging Edwin Rutten met echtgenote en beide dochters landelijk wonen. Het gezin betrok een monumentale stolpboerderij in Maartensdijk, een zeer groen dorp onder de rook van Bilthoven. Dat was voortaan paradijselijk wakker worden met op de achtergrond een symfonie van kwetterende vogels en de kraaiende haan van de burens. Met na het tanden poetsen een duik in het zwembad in de achtertuin. Wát een leven. Ook de twee paarden achter het huis hadden het erg naar hun zin.

Totdat de idylle op zekere dag werd verstoord. Een man met een aktetas onder de arm die op het vensterglas tikt is zelden een goed teken. Maar laat Edwin zelf vertellen wat die ochtend gebeurde.

‘Zodra ik hem zie, gooi ik de staldeur open en roep: deurwaarder, vandaag niks nodig. Ik sla de deur dicht. Doe hem weer open en vraag: suiker en melk? Hij komt binnen, gaat zitten, kijkt rond en zegt: “U heeft een betalingsachterstand. Hoe kan dat nou? Want mijn indruk is dat u het hier goed voor elkaar heeft.” Waarop ik: “Nou ja, kijk eens in de gang. Die marmeren platen heb ik op maat laten zagen. Die prachtige ballusters heb ik er zelf in gezet. Als ik een gulden heb verdiend, dan geef ik 1,25 uit. En dan komt de belasting.” Die deurwaarder knikt, een en al begrip. “U hebt een probleem,” zegt hij. “Dat gaan we dan oplossen,” antwoord ik. “Hoe kom ik onderop de stapel?” Hij adviseert me een betalingsregeling te treffen met het kantoor van de belastingontvanger in Utrecht. “Dan laat ik het voor dit moment zitten,” zegt hij. Hij pakt zijn portefeuille en laat me een foto van zijn dochtertje zien met de woorden: “Ik heb vanochtend bij het ontbijt gezegd: papa gaat vandaag langs bij Ome Willem.” Ik stel me voor dat zo’n kind op school zegt dat haar vader vandaag naar Ome Willem gaat. En dat die juf dan denkt: haar vader is deurwaarder, dus de lamp bij Ome Willem hangt zeker scheef. Ik naar het belastingkantoor om een betalingsregeling te treffen. Vraagt die ambtenaar welk bedrag ik in gedachten heb. Noem eens iets.

“Vierhonderd gulden per maand,” zeg ik. Hij begint te rekenen op zijn zakjapanner en zegt: “Dan moet u 106 jaar worden.” Ik schrik, doe er vijftig gulden bij. “Kijk,” zegt die man, “we kunnen altijd overgaan op loonbeslag.” Als het loonbeslag wordt, dan blijf ik in m’n bed liggen of ik ga een boek schrijven waar niemand op zit te wachten, antwoord ik. “Maar als we een betalingsregeling treffen, dan ga ik doorwerken zoals ik nu doe: op één dag Ome Willem in Maastricht en in Den Bosch. Misschien doe ik er wel een schepje bovenop. Ik wil ook dat de straatlantarens blijven branden, dus het lijkt me beter dat ik belasting afdraag dan dat ik in bed lig of een boek dat niemand wil lezen.” Daar heeft die ambtenaar eigenlijk wel oren naar. Het gesprek eindigt ermee dat we een regeling treffen.’

De eenmansfirma Edwin Rutten Productie moest een begrotingstekort wegwerken.

Een folder uit 1987 heeft vijf soorten optredens in de aanbieding. Allereerst natuurlijk: De Film van Ome Willem, naar het gelijknamige televisieprogramma. ‘Voor festiviteiten buiten de televisie is Ome Willem te engageren voor een op maat gemaakte voorstelling voor drie generaties.’ Hij is beschikbaar als ‘presentator met verbindende teksten en/of als gespreksleider. Speciaal voor de betreffende gebeurtenis schrijft hij conferences en liedjes.’ En als jazzzanger: ‘Samen met het trio van pianist Lex Jasper of met Lex Jasper solo. Optredens van 30 minuten tijdens diner of feest. Optredens met het orkest gedurende de hele avond. Repertoire in Nederlands, Engels en Frans.’ Ook een avondvullend jazzconcert behoort tot de mogelijkheden: ‘Met als motto: Ballads, Blues en Betonswing. Treedt op met verschillende combinaties, w.o. Lex Jasper, Ruud Brink, Ferdinand Povel, Peter Nieuwerf en Kees Kranenburg jr.’ Tenslotte: Edwin Rutten Klassiek. ‘Naast vele gezins- en schoolconcerten met de Nederlandse symfonieorkesten (Noordhollands Philharmonisch Orkest, Noordelijk Filharmonisch Orkest, Gelders Orkest en Frysk Orkest) treedt Edwin op met pianist/componist Henk Alkema. Met een door Edwin zelf geschreven verhaal worden vele facetten van de (klassieke) muziek belicht. Motto: klassieke muziek is entertainment.’ Het was veel –

en het zou nog meer worden nadat Edwin Rutten en echtgenote Annet Andriesen in 1995 naar Leeuwarden waren verhuisd.

Pianist Ton-Herman Melis had tientallen optredens van Ome Willem in het land begeleid, maar toen die stopten werd hij ingeschakeld bij de muzikale omlijsting van symposia en congressen. 'Edwin pakte dat heel consciëntieus aan en besteedde veel tijd aan de voorbereidingen,' zegt Melis. 'Ik was een soort oproepkracht. Als hij een klus had waarbij een liedje ging zingen, dan belde hij mij. Ik werd geacht om te reageren op wat op het podium gebeurde. Als meneer de directeur opkwam, zette ik bijvoorbeeld *Money money* van Abba in. Als zes mensen elk een minuut kregen om iets te vertellen over de afdeling van hun bedrijf, moest ik ze onderbreken door er keihard doorheen te spelen als hun tijd om was. Edwin had altijd een Ome Willem-petje in zijn binnenzak dat hij gebruikte als dat hem uitkwam. Als er een stroeve CEO was, dan werd Edwin even Ome Willem en siste die man in zijn oor: doe maar even mee. Dat werkte altijd. Op Ome Willem zal nooit iemand kwaad worden. Hij speelt op de zaal, kijkt hoe mensen erbij zitten en daar anticipeert hij op.'

Zijn openingszin luidde nooit 'Goedemorgen dames en heren, vandaag...', maar liever: 'Weet u wat? Gaat u eerst eens even lekker met uw ordners klappen.' Tweede zin: 'U zult zich wel afvragen: wat doet Ome Willem hier vandaag?' Even de angel eruit halen. Paar seconden pauze nemen. Dan: 'Ja, dat vraagt Ome Willem zichzelf ook af.' Even een vraagje tussendoor: 'Zit mijn ex-doelgroep in de zaal?' Tot een willekeurig iemand uit het publiek: 'Wacht even, ik kan me jou nog wel herinneren.' Tegen de anderen: 'Zouden jullie het leuk vinden als hij (of zij) even op het podium verscheen?' (Hilariteit, het gebeurde nooit dat een zaal 'néé!' brulde.) Daar klautert de uitverkoren congresganger al op het podium, Ome Willem leest de badge en zegt: 'Ach Henk, wat leuk toch. Ik herinner me dat je ooit bij de opnamen van mijn programma was en dat je toen vroeg of je *Deze vuist op deze vuist* mocht zingen. Toen zei ik nee, maar vandaag ga ik dat goedmaken.' En dan zong Henk het overbekende lied, anderhalve minuut

kostbare congrestitijd, maar alleszins verantwoord want intussen kwam de stemming er wél lekker in. Vervolgens kwam de dagvoorzitter met een glimlach ter zake: 'We zijn hier vandaag overigens voor dit-of-dat. Ik wil u graag over dit onderwerp bevragen. Laat ik achterin de zaal beginnen want die mensen zitten niet voor niks achterin. Wacht, ik begin vóór in de zaal want die mensen zitten niet niks voorin. Intussen liep ik met m'n handmicrofoon de rijen langs en zei: néé, het midden, jullie zitten hier niet voor niks. Uiteindelijk zei ik: ach, laat eigenlijk ook maar zitten – en dan liet ik de microfoon zakken. Op dat moment had ik wél de puf-adrenaline erin, want iedereen dacht: straks gaat-ie mij iets vragen.'

Hij had zich de fijne kneepjes van het dagvoorzitten eigen gemaakt door met een blocnootje op schoot te kijken hoe collega's dat aanpakten. De wetten van het theater zijn hem bekend. Hij is vertrouwd met de noodzaak om een spanningsboog op te bouwen. Probeer de aandacht gevangen te houden, adviseerde hij opdrachtgevers. Maximaal drie sprekers. Hou het compact, niet te ingewikkeld.

'Edwin wist zo'n zaal meesterlijk te bespelen,' herinnert zich pianist Lex Jasper. 'Hij riep ooit de directeur van een bedrijf op het podium, die man was helemaal idolaat van Ome Willem. Edwin zei tegen hem: ga jij eens even op je hurken zitten. En daarna: heel goed, en nu maak je een koprol. Dat deed die man nog óók! Hij rolde over de vloer die zo smerig was dat hij zijn pak meteen naar de stomerij kon brengen.'

Bij een andere gelegenheid vóór 1980 bevonden zich eminente bezoekers onder het publiek, onder wie de toen nog ongekroonde latere koningin Beatrix. Ome Willem verwerkte in zijn bekende welkomstlied de vraag: *Zeg eens even allemaal / zijn er ook prinsesjes in de zaal?* 'Jaha!', klonk het bescheiden vanaf de voorste rij.

Ooit bracht hij een weekend door in een hotel op de Veluwe in gezelschap van zestig Officieren van Justitie die zich in werkgroepjes zouden buigen over het opstellen van een document

dat het ministerie ervan moest overtuigen dat iets op deze manier echt niet langer kon. Ome Willem in de rol van procesbegeleider, die er voor moest zorgen dat dit beleidsstuk er daadwerkelijk kwam. De interactie verliep op rolletjes, helemaal volgens het scenario, maar het allerleukste was dat in de theepauze een Officier van Justitie zich achter de piano zette en dat ze met z'n allen *Deze vuist op deze vuist* zongen. Dat was lachen, hartstikke leuk, kleine rakkers, oh, heb je een dochter, zullen we een fotootje maken van jou maken samen met Ome Willem? En daarna hupsakee, met z'n allen weer aan de slag – en geloof het of niet, maar de volgende ochtend lag daar een beleidsstuk dat klonk als een klok.

Van een symposium over de herstructurering van de brandweerkorpsen tot een reeks voorlichtingssessies om aan kleine bedrijven de werking van de ARBO-wetgeving uit te leggen – hij ging geen presentatieklus uit de weg. Soms zei hij bij het binnenkomen tegen het ontvangstcomité dat die problemen tussen de binnen- en de buitendienst hem heel vervelend leken. 'Hoe weet je dat?' vroegen ze altijd verwonderd. 'Ach', zei hij dan grijnzend, 'dat is overal hetzelfde.'

In januari 1996 signaleerde *de Volkskrant* de aanwezigheid van de 'enige werknemer, aandeelhouder, OR-lid en directeur van Edwin Rutten Producties' tijdens een door PR-bureau Van Hilten georganiseerde Presidents' Lunch voor elf 'topmanagers' in Amsterdam. Hij droeg een grijs pak en stropdas en liet het dagvoorzitterschap dit keer over aan bankier Alexander Rinnooy Kan. Thema: 'Externe invloeden, uitvlucht of uitdaging?' De manager van een eenmanszaak zocht naarstig naar de bedoeling van de bijeenkomst. 'Is het alleen een kleuterschool met handelskennis of zit er meer achter?' Liever had hij met een aantal vrouwelijke deelnemers aan tafel gezeten en nóg liever met filosofen. 'We luisteren te weinig naar filosofen. Mijn filosofie is dat in de kleinste eenheid al alles besloten ligt. Ik hoef geen rookgordijn over mijn werk op te hangen. Ik verplaats mij met mijn pak, laat een aantal woorden rollen en loop over het toneel van kruisje naar kruisje. Toen de acteur Robert Mitchum eens werd gevraagd naar

het geheim van zijn succes, antwoordde hij: gewoon op tijd komen, je woorden kennen en harder of zachter praten als dat wordt aangegeven.'

Nadat Rutger van Houten (1975) was afgeknapt op een universitaire studie in Amsterdam keerde hij terug naar geboorteplaats Leeuwarden om 'een jaartje na te denken over wat ik eigenlijk verder wilde met m'n leven'. Op zoek naar een tijdelijke baan meldde hij zich bij het gewestelijk arbeidsbureau, waar een van de vacatures die van 'free lance chauffeur' betrof. Hij solliciteerde en werd prompt aangenomen.

Op zijn eerste dag kwam hij om kwart voor zeven 's morgens bij Edwin Rutten in de Pelikaanstraat voorrijden en leverde hem daar om kwart over elf 's avonds af. Niet dat de chauffeur zich over de lengte van zijn werkdag bekreunde. Allerminst. Hij werd per uur betaald.

'Ik was opgegroeid met Ome Willem,' zegt Rutger van Houten. 'Ik weet nog dat ik het een vervreemdende ervaring vond om voor het eerst achter het stuur van zijn Citroën XM te kruipen en hem in de achteruitkijkspiegel op de achterbank te zien zitten. Hij gebruikte de auto feitelijk als kantoor. Terwijl we naar Zeeuws Vlaanderen reden waar hij bij een harmonieorkest zou gaan zingen en verhalen vertellen, zat hij in papieren te rommelen om een dagvoorzitterschap of andere optredens voor te bereiden. We hadden een lampje geïnstalleerd zodat hij kon doorwerken als het buiten donker werd. We lieten een transformer aanbrengen waar hij zijn laptop op kon aansluiten. We sjeesden overal naartoe. Drie, vier afspraken op een dag was normaal. Vaak begonnen we 's morgens met een rondje IJsselmeer. Reden we over de afsluitdijk, commercial opnemen in Amsterdam, naar Hilversum voor Klokhuis, dingetje hier, dingetje daar en dan 's avonds nog een jazzconcert. Ik snapte niet waar hij de energie vandaan haalde. Symposia, congressen, studio in, studio uit, optredens van Ome Willem voor bedrijven – dat ging maar door. Intussen zat Edwin op de achterbank met een koptelefoon op hardop liedjes in te studeren voor Klokhuis. Ik ken al die liedjes. Ik was ook zijn *personal assistant*.

Als hij bij een bedrijfspresentatie een lied ging zingen, startte ik de cd met bijbehorende muziek. Vaak had hij al een of twee voorbesprekingen met de organisatie achter de rug, hij wist precies wat hij ging doen. Edwin ging voor perfectie, leerde tevoren alle voor- en achternamen uit zijn hoofd van mensen die hij op zo'n dag ging spreken, er mocht niets mis gaan. Bij het Klokhuis stonden ze raar te kijken toen hij in een auto met chauffeur kwam voorrijden, maar voor hem was dit de meest efficiënte manier van werken. Op tijd komen vond hij heel belangrijk. Als we om tien uur 's ochtends in Amsterdam moesten zijn, dan waren we er om kwart voor negen. Hij wilde niet het risico lopen dat we zouden vast komen te zitten in een file. Edwin heeft een brede interesse, onthoudt veel en heeft een snelle geest. Als hij ergens binnenkomt, vult hij in z'n eentje een hele ruimte. Dat heeft met charisma te maken. Hij maakt heel makkelijk contact. Ik heb veel van hem geleerd. Wat hij ook aanpakte, hij nam zijn werkzaamheden steeds volstrekt serieus, maar altijd met een lach en een kwinkslag. Dat probeer ik mee te nemen in mijn eigen leven.'

In 1999 verliet Rutger van Houten Leeuwarden om weer in Amsterdam te gaan studeren, nu communicatiewetenschap. Niet lang na zijn verhuizing vestigden ook Edwin en zijn Annett zich in het westen van het land, in Hilversum waar veel van beider werkzaamheden zich afspeelden. Rutger was opnieuw beschikbaar als chauffeur, nu als studentenbaan. Hij sjouwde met verhuisdozen, haalde de verfröller over de muren in het nieuwe huis, fotokopieerde knipsels van succesvolle optredens om potentiële opdrachtgevers te attenderen op de kwaliteiten van zijn baas. Na zijn afstuderen werkte hij vijftien jaar bij het hoofdstedelijke cultureel studentencentrum CREA, om in de zomer van 2022 terug te keren naar Leeuwarden waar hij sindsdien als gemeenteambtenaar protocollaire bezigheden van burgemeester en wethouders in goede banen leidt. 'Eén keer per jaar zie ik Edwin en Annett als hij een etentje voor oud-medewerkers organiseert,' zegt Rutger van Houten. 'Hij noemt ons zijn trouwe rakkers.'

Evelina ('interieurverzorgster', maar ze 'deed veel meer dan wat ze werd geacht te doen') is bij dat jaarlijkse weerzien stevast van de partij, evenals Bernadette Stormmersand die in het najaar van 1999 voor vier dagen per week als secretaresse bij Edwin Rutten Producties te Hilversum in dienst kwam. De vacature bereikte haar via het UWV, na het sollicitatiegesprek met Edwin en Annet was er 'direct een click'. Ze kreeg de voordeursleutel van het kantoor-aanhuis aan de Johannes Gerardtsweg 55 en kon aan de slag in een functie die een hoge mate van zelfstandigheid veronderstelde.

'We hadden afgesproken dat ik om 9 uur 's morgens zou beginnen, niet om half 9,' zegt ze. 'Toch schoof Edwin regelmatig aan in zijn ochtendjas, hij maakte lange dagen. "Goedemorgen Ber", zei hij dan en dan gingen we aan het werk. Ik deed de hele *back office*: telefoon aannemen. Onderhandelen over contracten, facturen maken, de website bijhouden, Ome Willem-petten en t-shirts laten maken, regelen dat die dingen werden verkocht. Mijn vader was confectionair, ik uit die wereld. Edwin liet mij de stoffen voor die petjes uitzoeken.' Het bedrijfje liep als een geoliede machine, slechts een enkele keer ging iets mis. 'Ik nam met organisatoren het programma door en zorgde ervoor dat alles dat nodig was er zou zijn. Eén keer was ik niet specifiek genoeg geweest. Ik had geschreven dat er een cassetterecorder klaar moest staan. Dat hadden ze keurig gedaan, maar ik was vergeten erbij te zetten dat ze dat ding moesten aansluiten op een geluidsinstallatie. Edwin was ontstemd en hij is iemand die dat dan ook laat blijken. Als dingen gebeuren die naar zijn idee echt niet kunnen dan gaat hij, zoals hij dat noemt van windkracht zes naar zeven, acht, negen, tien. Dat waait uiteindelijk over en dan zegt hij na afloop: dat was wel windkracht negen hè? Ja, zeg ik dan, windkracht zeven had in dit geval ook gekund.'

De drie employés – secretaresse, chauffeur, de medewerkster Huishoudelijke Zaken – deden meer dan ze strikt genomen moesten doen. Natuurlijk hielpen ze mee bij de grote verhuizing toen Edwin en Annett in 2008 de voorkeur gaven aan een Haagse flat nabij het strand van Kijkduin boven de Hilversumse villa.

Al stond Bernadette Stormmersand de dozen wel met een bekleemd gemoed in te pakken, want ze verwachtte niet ooit weer in zo'n leuke baan te belanden. 'Afgezien van de windkracht die af en toe opstak was het werken daar een feest,' zegt ze. 'Edwin en Annett vierden de dagen, ze halen het beste in elkaar naar boven. Hij kan echt alles. Zijn enige probleem is dat zijn vingers te groot zijn om een tube open te draaien. Op zeker moment zei hij tegen me: Ber, ik ga minder werken, dus als je ergens anders een leuke baan kunt vinden, dan moet je dat doen. Dat lukte inderdaad, maar het afscheid viel me zwaar. We zijn nu vijftien jaar verder, maar hij werkt nog steeds keihard. Hij heeft zich gewoon verkeken op zijn plan om het kalmer aan te doen. Ik had hem van de week aan de telefoon. Hij zei: Ber, ik ben van plan om volgend jaar een sabbatical te houden. Ik zei: dat lijkt me een uitstekend plan, maar ik voorspel dat daar niks van terecht zal komen. Daarvoor word je nog steeds teveel gevraagd. Je barst nog steeds van de creativiteit.'

Toen oud-staatssecretaris, oud-minister van OC & W en oud-PvdA-Kamerlid Karin Adelmund (1948-2005) in 2002 afscheid nam van politiek Den Haag ondernam Edwin Rutten een vermetele poging om de stemming van de bijeenkomst in de Grote Kerk tot een aanvaardbaar minimum op te krikken. Dat dit slechts ten dele lukte, lag volgens *de Volkskrant* allerm minst aan de spreekstalmeester. 'Net als in de hoogtijdagen van Ome Willem stapelt hij vast vuist op vuist. Karin Adelmund lacht niet. Anders dan Loek Hermans die gisteren - net als zij - afscheid nam. Karin Adelmund knikt. Ze schudt beleefd handen. Ze poetst haar bril. Ze wrijft onder haar kin. Ze gesticuleert, in het beste geval. Maar ze lacht niet. Edwin Rutten haalt herinneringen op, en geeft een debat kleutertje luister-allure. 'Ik studeerde in de tijd dat er nog geen tempobeurs was!' Karin Adelmund glimlacht niet eens. Ze vlamt pas tijdens haar dankwoord, als ze nog maar eens zegt dat de vorderingen van zwarte kinderen op scholen worden onderschat. Daar arriveert Hans Dijkstal, op de valreep, maar hij is er tenminste, anders dan andere voormalige paarse kopstukken. Hij steekt zijn duim omhoog naar Edwin Rutten. De spreekstalmeester

schuddebuikt en glundert, want het was toch ook een beetje zijn feestje. Een drankje gaat er nu wel in. 'Heerlijk! Super!'
Jippie joepie dabbadabbadoe .